

УДК 338.2:336

<https://doi.org/10.31713/ve2202311>

JEL: G02

Ляхович О. О. [1; ORCID ID: 0000-0002-6770-7970],

к.е.н., доцент,

Середюк О. С. [1; ORCID ID: 0000-0001-5586-5106],

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті висвітлено теоретико-методичні та практичні аспекти застосування інтегрального підходу до комплексної оцінки фінансової безпеки підприємства. У процесі дослідження було здійснено оцінку рівня фінансової безпеки ТОВ «Молочна компанія «Галичина». Виокремлено групи індикаторів фінансової безпеки підприємства. За основу формування системи інтегральної оцінки фінансової безпеки було застосовано систему загроз та ризиків у відповідності до двох рівнів: фінансового та економічного.

Ключові слова: фінансова безпека; підприємство; загрози; ризики; індикатори безпеки.

Вступ. Функціонування сучасного підприємства відбувається в умовах постійної глобалізації та конкуренції. Відповідно нестабільність інвестиційного, фінансового, маркетингового середовища та економічне шахрайство потребують уваги до оцінювання безпеки підприємства. Ключовим аспектом, який формує механізм безпеки підприємства, є саме фінансова безпека.

Фінансова безпека підприємств становить один із головних складників національної безпеки країни, бо саме підприємства будують бюджет держави, беруть участь у сплаті податків та формуванні робочих місць. Низький показник фінансової безпеки піддає сектор підприємництва ризику та вразливості до впливу негативних чинників. Належна оцінка фінансової безпеки підприємства та використання комплексної методики її забезпечення допомагають підвищити ефективність роботи самих підприємств та підтримати функціонування всієї держави, чим і зумовлена актуальність дослідження.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблему фінансової безпеки на рівні підприємства постійно вивчали такі вітчизняні та закордонні науковці: О. Бадаєва, О. Блажевич, І. Бланк, Т. Васильців, Г. Соломіна, О. Воронкова, К. Горячева, С. Фролов, А. Єпіфанов,

І. Іпполітова, М. Кизим, О. Корпан, Р. Міхель, П. Нікіфоров та інші. Однак, нині все ще немає єдиної думки про визначення цього поняття на рівні суб'єктів підприємництва. Тим не менше, існують різні методи оцінки та забезпечення фінансової безпеки підприємства. Відповідно до цього важливим є розробка комплексного підходу до інтегральної оцінки фінансової безпеки на рівні підприємства.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних та практичних засад інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємства на основі комплексного підходу.

Основна частина. Фінансова безпека підприємства – це комплексне поняття, що відображає такий стан фінансів, при якому підприємство здатне стабільно розвиватися та захищати свої пріоритетні фінансово-економічні інтереси від загроз різного характеру.

Умовами фінансової безпеки підприємства є наявність фінансових ресурсів для розвитку та достатня платоспроможність, яка показує здатність підприємства своєчасно погашати свої зобов'язання та є наслідком ліквідності, рентабельної діяльності підприємства та ефективного управління грошовими потоками, що в результаті дозволяє комплексно поєднувати грошові надходження та оплату фінансових зобов'язань, а також сталий розвиток підприємства в поточному і перспективному періодах.

Головна мета фінансової безпеки підприємства полягає саме в забезпеченні його тривалого, максимально ефективного функціонування в поточному періоді та розвитку потенціалу у майбутньому. Досягнення цієї мети має проводитися, по-перше, через оцінку стану фінансової безпеки, а по-друге, через формування усталеного порядку її забезпечення. Оскільки система фінансової безпеки кожної організації є унікальною і суттєво залежить як від виду, так і сфери діяльності, тому на рівні підприємства потрібен індивідуальний підхід до обґрунтування системи показників оцінки рівня фінансової безпеки. Поряд з цим зауважимо, що досі не існує єдиного підходу як до оцінки, так і до забезпечення безпеки [5].

Слід зазначити, що обґрунтування заходів та прийняття відповідних управлінських рішень, які спрямовані на мінімізацію або ліквідацію певних загроз здійснюються на основі результатів оцінки фінансово-економічної безпеки підприємства. Тому вибір методики оцінки безпеки має суттєве значення для стабільного функціонування та успішного розвитку підприємства.

Відмітимо, що у науково-методичній літературі з питань оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства [3; 4; 7; 8]

найбільшого розповсюдження набув саме індикаторний підхід, сутність якого полягає у встановленні рівня фінансової безпеки в результаті порівняння фактичних фінансових показників діяльності підприємства з їх критичними пороговими значеннями. Пороговими значеннями є граничні величини відповідних показників, недотримання яких обумовлює виникнення та розвиток загроз фінансово-економічній безпеці підприємства.

Система таких індикаторних показників дозволяє визначити загрози фінансово-економічній безпеці на основі визначення інтегрального показника. На основі такого аналізу формуються заходи щодо попередження та ліквідації наслідків цих загроз.

На сьогодні існує досить велика кількість таких методик, що включають в себе різні набори індикаторів. Відповідно основною проблемою даного методу є складність визначення повного набору індикаторів, який міг би в повній мірі відобразити можливий вплив загроз на фінансово-економічну безпеку підприємства, а також врахувати галузеві особливості.

Вважаємо, що розробка комплексної методики оцінки фінансової безпеки підприємства повинна включати такі етапи [7; 3]:

1. Виявлення та ідентифікація загроз й ризиків, що дозволить обґрунтувати унікальну для кожного підприємства систему індикаторів фінансової безпеки.

2. Формування системи індикаторів та вихідних даних для діагностики рівня фінансової безпеки підприємства.

3. Побудова ефективної системи раннього попередження та реагування у забезпеченні фінансової безпеки підприємства шляхом моніторингу індикаторів її оцінки, що дозволить швидко реагувати на ризики, а також вчасно усувати, нейтралізувати та обмежувати загрози.

Основною вимогою до сукупності індикаторів оцінки має бути комплексний підхід, який передбачає взаємозв'язок між сукупністю показників фінансової безпеки та переліком основних для неї загроз. Зазначимо, що перелік даних показників має бути простий для аналітичних розрахунків.

Для апробації даного підходу проведемо інтегральну оцінку фінансової безпеки для ТОВ «Молочна компанія «Галичина» відповідно до ступеня впливу загроз та ризиків на фінансово-економічну діяльність підприємства. Вважаємо, що виявлення та ідентифікація загроз й ризиків для підприємства потрібно проводити відповідно до двох рівнів:

1. Фактори ризику 1-го рівня, що напряду впливають на

фінансову безпеку через фінансовий складник.

2. Фактори ризику 2-го рівня, що впливають на фінансову безпеку через функціональні аспекти економічної безпеки.

На основі цього у таблиці 1 наведено повну ідентифікацію загроз та ризиків з урахуванням фінансового та економічного рівнів.

З метою кількісного аналізу ступеня фінансової безпеки досліджуваного підприємства варто виокремити такі основні групи показників (майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності). Розрахунки були здійснені відповідно до методики, яка базується на індикаторному підході.

Таблиця 1

Загрози та ризики для ТОВ «Молочна компанія «Галичина»

Рівень впливу	Загрози	Ризики
Перший (фінансовий)	<ul style="list-style-type: none">- нестача інвестицій та фінансових ресурсів;- відсутність резервів;- труднощі в отриманні кредитів;- не виконання обов'язків зі сторони контрагентів;- низький рівень ведення бухгалтерського обліку;- неефективне управління фінансовими ресурсами;- відсутність ефективного фінансового планування та прогнозування	<ul style="list-style-type: none">- зростання дебіторської заборгованості;- зростання кредиторської заборгованості;- ризик втрати ліквідності;- ризик втрати платоспроможності;- ризик втрати фінансової стійкості;- ризик зниження рівня оборотності капіталу;- ризик отримання збитків від діяльності підприємства
Другий (економічний)	<ul style="list-style-type: none">- обмежений ринок та відсутність доступу про його стан;- нестача економічно обґрунтованих програм і проєктів;- недобросовісна конкуренція;- високий рівень конкуренції з великими підприємствами;- неефективне управління	<ul style="list-style-type: none">- ризик скорочення обсягів продажів (зниження попиту; порушення договірних зобов'язань; висока конкуренція, ін.);- ризик втрати професійних кадрів- ризик втрати дохідності бізнесу в результаті зниження рівня репутації підприємства;- ризик скорочення обсягів

продовження табл. 1

	персоналом (мотивація, матеріальне заохочення); - низька можливість навчання персоналу; - високий рівень плинності кадрів; - виконання різнопланових функцій керівником підприємства; - низький технічний рівень виробництва; - неефективна організація виробничого процесу; - низький рівень захисту інформації; - недосконалість нормативно правової бази	виробництва; - ризик зниження прибутку внаслідок зростання собівартості продукції (підвищення цін на сировину та матеріали; застаріле обладнання; економічне шахрайство, інше); - ризик виникнення додаткових витрат в результат змін законодавства - ризик виникнення втрат внаслідок обставин непереборної сили
--	--	--

*Джерело: складено автором на основі [5; 6; 8].

Етапи проведення інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємства:

1. Визначення відхилень фактичних значень показників від граничних:

- якщо норматив значення показника характеризується динамікою до зростання:

$$x_i = \frac{a_i}{a_i^n}; \quad (1)$$

- якщо норматив значення показника характеризується динамікою до зменшення:

$$x_i = \frac{a_i^n}{a_i}; \quad (2)$$

де a_i – фактичне значення показника;

a_i^n – граничне значення показника.

2. Укрупнене значення для відповідного блоку показників:

$$Y = x_1 * i_1 + x_2 * i_2 + x_3 * i_3 + \dots + x_n * i_n, \quad (3)$$

де i – вага показника в окремому блоці;

n – кількість показників у блоці.

3. Фактичний рівень фінансової безпеки:

$$R_{\text{ФБ}} = Y_1 + Y_2 + Y_3 + \dots + Y_N; \quad (4)$$

4. Граничне значення для загального рівня фінансової безпеки:

$$R_{\text{ГФБ}} = N, \quad (5)$$

$R_{\text{ГФБЕБ}}$ – граничне значення показника фінансової безпеки;

N – кількість блоків показників, включених до розрахунку.

5. Результуючий показник рівня фінансової безпеки визначається як відхилення розрахункового значення від граничного рівня фінансової безпеки:

$$R_{\text{відх}} = \frac{R_{\text{ФБ}}}{R_{\text{ГФБ}}}. \quad (6)$$

Результати оцінки фінансової безпеки ТОВ «Молочна компанія «Галичина» розрахунків наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Розрахунок рівня фінансової безпеки ТОВ «Молочна компанія «Галичина» за 2019–2021 рр.

№	Показники	Граничне значення	Вага	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4	5	6	7
1. Показники майнового стану						
1.1.	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,5	0,2	0,17	0,41	0,47
1.2.	Коефіцієнт мобільності активів	0,5	0,5	0,72	0,72	0,69
1.3.	Частка дебіторської заборгованості в поточних активах	0,2	0,3	0,37	0,36	0,38
2. Показники ліквідності						
2.1.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2	0,4	0,15	0,15	0,15
2.2.	Коефіцієнт термінової ліквідності	0,5	0,3	0,61	0,54	0,58
2.3.	Коефіцієнт загальної ліквідності	2	0,3	0,90	0,78	0,79
3. Показники фінансової стійкості						
3.1.	Коефіцієнт автономії	0,5	0,3	0,04	0,05	0,05
3.2.	Коефіцієнт фінансування	1	0,15	22,46	18,97	25,59
3.3.	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,8	0,15	0,04	0,05	0,04
3.4.	Коефіцієнт постійності активів	0,5	0,2	0,28	0,28	0,342
3.5.	Коефіцієнт маневрування власного капіталу	1	0,2	-1,93	-4,07	-3,49

продовження табл. 2

4. Показники ділової активності						
4.1.	Оборотність оборотних активів	30	0,2	84,48	85,22	78,53
4.2.	Оборотність запасів	15	0,2	24,41	33,30	29,08
4.3.	Оборотність кредиторської заборгованості	30	0,2	53,64	7,36	8,05
4.4.	Оборотність дебіторської заборгованості	30	0,2	42,85	43,12	42,64
4.5.	Оборотність власного капіталу	1,5	0,2	73,36	61,17	62,07
5. Показники рентабельності						
5.1.	Рентабельність активів (ROA)	0,025	0,25	0,02	0,01	0,01
5.2.	Рентабельність власного капіталу (ROE)	0,05	0,25	0,39	0,30	0,28
5.3.	Рентабельність основних засобів	0,06	0,25	0,06	0,06	0,05
5.4.	Рентабельність продукції	0,05	0,25	0,05	0,05	0,05
Рівень фінансової безпеки						
	Фактичне значення			4,78	3,79	3,73
	Граничне значення			5	5	5
	Результуючий показник			0,96	0,76	0,75

*Джерело: розраховано автором.

В цілому тенденція прослідковується до зменшення значень усіх показників ліквідності, однак для наочного відображення чи є це позитивною динамікою, слід зіставити розраховані коефіцієнти з їх нормативними значеннями. Таким чином, коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2019 році становив 0,2, що лежить в межах оптимального значення, проте у 2020 він зменшився до 0,1. Найчастіше це вказує на ріст грошових коштів та поточних фінансових інвестицій підприємства або скорочення поточних зобов'язань. Щодо коефіцієнту загальної ліквідності, у всіх трьох роках він є значно меншим ніж норматив 2–2,5. Відповідно до цього, оборотні активи навіть не до кінця перекривають поточні зобов'язання. Проте спостерігаємо позитивну динаміку до збільшення цього коефіцієнта.

Також бачимо, що більшість коефіцієнтів фінансової стійкості продовж 2019–2021 рр. залишались на приблизно однакових позиціях. Зокрема, коефіцієнти автономії, інвестування та

фінансування зросли за 2019–2022 рр., що відповідно є позитивним фактором.

Аналіз коефіцієнтів ділової активності говорить про те, що коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості тяжіє до росту: у 2020 році щодо 2019 зріс на 31,6%, а на наступний рік – на 14,8%. Така динаміка показує ріст швидкості погашення боргів перед своїми кредиторами, що є позитивним явищем. В 2019–2020 рр. коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості не є більшим за коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, що теж є успішним показником. Проте у 2021 році коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості є навпаки більшим, що було спричинено ростом частки кредиторської заборгованості.

Аналіз рентабельності підприємства показав, що у 2020 році всі показники зменшувались і це відображає не дуже ефективну його діяльність. В свою чергу зниження значення рентабельності продукції у 2019–2021 рр. говорить про хитке ринкове положення та недосконале управління. В результаті слід якнайшвидше здійснити оптимізацію структури фінансових ресурсів і зниження вартості їх залучення.

Згідно з даними, можна стверджувати, що ТОВ «Молочна компанія «Галичина» за всі проаналізовані роки мала недостатній ступінь фінансової безпеки. Впродовж досліджуваних років прослідковується вказана нерівність: у 2019 році $0,7 > 0,96 < 1$, у 2020 році $0,7 > 0,76 < 1$, у 2021 році $0,7 > 0,75 < 1$. Найнижчий показник рівня фінансової безпеки був саме у 2021 році і становить 0,75 (рис. 1).

Така система показників тяжіє до зменшення, про що свідчить відхилення окремих значень від нормативних. Згідно з аналізом джерел формування капіталу більшу частку займає саме позиковий капітал (у 2019 році – 95,7%, у 2020 році – 95%, у 2021 році – 94,4%). Це і веде до зниження фінансової стійкості і загрожує фінансовій безпеці підприємства.

Також, як можна побачити з рисунка, інтегральний показник щороку зменшувався, а у 2021 році набув найменшого значення. Можна зробити висновки, що це було саме через спад ефективності роботи підприємства, особливо через зниження значень рентабельності активів.

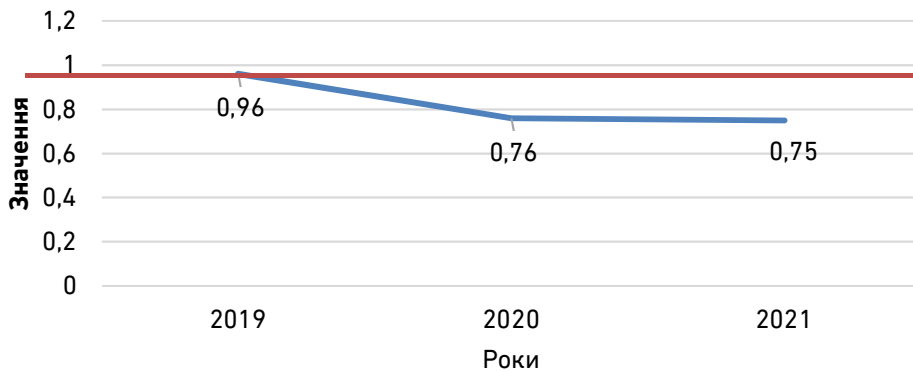

Рисунок. Інтегральний показник рівня фінансової безпеки ТОВ «Молочна компанія «Галичина» за 2019–2021 рр.

Два роки пандемії суттєво похитнули роботу національних підприємств, оскільки це зовсім нова ситуація для бізнесу. Особливий вплив має і війна, що триває. Як бачимо, повномасштабна війна в Україні ставить нові умови для підприємництва: потрібно переглядати підходи до формування політики у сфері регулювання фінансової безпеки та пошуку нових ефективних рішень в управлінні.

Висновок з проведеного дослідження. Отже, в забезпеченні фінансової безпеки пріоритетне місце займає саме процедура постійного аналізу відхилень показників фінансового стану від планових або граничних значень. Більше того, основний фокус доцільно здійснити на розробку індикаторів раннього попередження та реагування відповідно до загроз фінансовій безпеці підприємства. Таким чином, ключовим значення успішного застосування поставлених завдань комплексного підходу до оцінки фінансової безпеки підприємства є підготовка та реалізація ефективних програм ліквідації загроз та мінімізації ризиків. Задля цього на підприємстві фокус має бути направлений на підвищення професійного рівня фінансового менеджменту фірми на всіх етапах реалізації програми.

1. Бондарчук Н. В. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та необхідність її забезпечення. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. 2. Воронкова О. М. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва : навч. посіб. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2018. 234 с. 3. Іпполітова І. Я. Методичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. С. 96–101. 4. Корпан О. В. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. № 1. 5. Ляхович О. О., Середюк О. С. Методичні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого та середнього підприємництва. *Вісник Національного університету водного*

господарства та природокористування. *Сер. Економічні науки*. 2021. Вип. 1 (93). С. 103–113. **6.** Марусяк Н. Л., Бак Н. А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 109–113. **7.** Матвійчук Л. О. Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник ЖДТУ*. 2010. № 4 (54). С. 330–332. **8.** Михаліцька Н. Я. Індикатори фінансової безпеки підприємництва. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2012. Вип. 6. С. 168–172. **9.** Офіційний сайт ТОВ «МК «Галичина». URL: <https://galychyna.com.ua/> (дата звернення: 22.05.2023). **10.** Рзаєва Т. Г., Бондар Г. А. Підходи та показники оцінки фінансової безпеки підприємства за умов конкурентного середовища. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 2 (2). С. 246–251.

REFERENCES:

1. Bondarchuk N. V. Sutnist finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva ta neobkhdnist yii zabezpechennia. *Efektivna ekonomika*. 2016. № 11. **2.** Voronkova O. M. Zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytstva : navch. posib. Dnipro : Dnipropetrovskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. 2018. 234 s. **3.** Ippolitova I. Ya. Metodychni pidkhd do otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. 2017. S. 96–101. **4.** Korpan O. V. Metody otsiniuvannia rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstva. *Efektivna ekonomika*. 2017. № 1. **5.** Liakhovych O. O., Serediuk O. S. Metodychni zasady zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky subiektiv maloho ta serednoho pidpriemnytstva. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Ser. Ekonomichni nauky*. 2021. Vyp. 1 (93). S. 103–113. **6.** Marusiak N. L., Bak N. A. Finansova bezpeka pidpriemstva ta zahrozy yii vtraty v suchasnomu ekonomichnomu seredovyshchi. *Ekonomika ta derzhava*. 2022. № 2. S. 109–113. **7.** Matviichuk L. O. Metody vyznachennia rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstva. *Visnyk ZhDTU*. 2010. № 4 (54). S. 330–332. **8.** Mykhalitska N. Ya. Indykatory finansovoi bezpeky pidpriemnytstva. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Ekonomichni nauky*. 2012. Vyp. 6. S. 168–172. **9.** Ofitsiyni sait TOV «MK «Halychyna». URL: <https://galychyna.com.ua/> (data zvernennia: 22.05.2023). **10.** Rzaieva T. H., Bondar H. A. Pidkhody ta pokaznyky otsinky finansovoi bezpeky pidpriemstva za umov konkurentnoho seredovyshcha. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2015. № 2 (2). S. 246–251.

Liakhovych O. O. [1: ORCID ID: 0000-0002-6770-7970],
Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,
Serediuk O. S. [1: ORCID ID: 0000-0001-5586-5106],
Master

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

INTEGRAL ASSESSMENT OF THE ENTERPRISE' FINANCIAL SECURITY

This article is devoted to highlighting the features of the practical application of the integral approach to the comprehensive assessment of the financial security of the enterprise. On the basis of the study of the impact of threats and risks on the financial and economic activity of the enterprise, the groups of indicators of the financial security of the enterprise are substantiated. The main measures to ensure the financial security of the enterprise are substantiated.

In the article, the indicator approach of determining the level of financial security is tested on the example of LLC "Dairy Company "Halychyna". According to the results of the assessment, it was established that this enterprise has an insufficient level of financial security, since the resulting indicator during 2019–2021 was within the limit value/ This indicates that the own capital and resources attracted on a long-term basis were directed specifically to financing non-current assets, therefore, to finance current assets, one should return to loan sources of financing. It was also researched that a larger segment was among loan capital.

Accordingly, there was a decrease in financial stability and a number of threats to the financial security of the enterprise arose. Key problems of the enterprise can be called insufficient amounts of own capital, low values of absolute and term liquidity, which is a consequence of improper management of financial resources.

The conclusions emphasize that today it is quite important to assess the degree of financial security of the enterprise on a regular basis, since the business sector itself is vulnerable when achieving success in economic growth. Accordingly, we need to assess the main threats and risks and, in particular, to make decisions to solve them. All threats require control and avoidance by the business entity. In order to effectively and early detect threats inherent in any enterprise, senior management must constantly monitor and assess the organization's financial security.

Keywords: financial security; enterprise; threats; risks; security indicators.

Отримано: 09 червня 2023 року
Прорецензовано: 14 червня 2023 року
Прийнято до друку: 23 червня 2023 року